

CONVIURE AMB LA IA

ABRIL 2026
4.000 EXEMPLARS

UN BUTLLETÍ DE BITLAB COOPERATIVA

HI HAVIA UNA VEGADA...

Els comuns digitals, aquells espais de trobada i creació col·lectiva, han sigut encerclats per tanques invisibles. Igual que la pagesia del segle XVIII, hem vist com se'ns espoliava del que havíem contribuït a crear. Tanmateix, hi ha resistències. La batalla per internet no està perduda, però per guanyar-la cal recordar que les portes que s'hi han posat són per tancar-nos dins el negoci d'uns pocs. Tombar-les o instal·lar-nos fora dels seus límits és possible

INTERNET

**PERQUÈ L'ECONOMIA DE
LATÈNCIA I EL TRÀNSIT
DE DADES POGUessin
DESENVOLUPAR EL SEU
POTENCIAL, VA CALDRE
PRIVATITZAR TOT
L'INTERNET ORIGINAL**

Cada cop que s'intenta regular alguna cosa a internet es diu que "no es poden posar portes al camp". S'ha assumit que internet és un espai lliure, fins i tot eteri, on les regles que regeixen la resta del món no són aplicables. El ciberespai s'ha comparat infinites vegades amb el Salvatge Oest: una nova frontera on construir un nou món. Però l'Oest no es va construir sobre el no-res, sinó que els seus fonaments van arrelar en l'explotació de la gent i els territoris que hi havia abans. I la seva gestació va ser modelada segons uns valors molt concrets.

En el cas d'internet va passar una cosa semblant. En l'obtenció, processament i manteniment del que és necessari per al sosteniment de les infraestructures digitals, es donen situacions d'explotació i injustícia. La materialitat subjacent a internet reflecteix les mateixes dinàmiques entre el Nord i el Sud Global que la producció energètica o el tractament de residus.

Al ciberespai es reproduïx tot allò que ja existia prèviament a fora. Hi trobem desigualtats estructurals, misogínia, discursos d'odi, competitivitat i monopolis. També hi ha d'un munt de coses bones, és cert, però ens convé recordar que internet no es crea sobre un buit idealista. Moltes decisions, preses per humans condicionats per les seves circumstàncies socials i econòmiques,

van fer que internet es desenvolupés d'una manera i no d'una altra.

La xarxa, doncs, és un espai realment lliure i neutre? No, ni de bon tros. I, per aquesta mateixa raó, la idea que no s'hi poden posar portes, que no es pot regular, és falsa. En primer lloc, no només es poden posar portes al camp digital, sinó també al camp de tota la vida. De fet, aquest va ser un dels processos més importants en el sorgiment del capitalisme, que es va conèixer en el món angloparlant com a *enclosure*, una pràctica que consistia a encerclar terres comunals per crear un nou tipus d'agricultura extensiva. Els *enclosures* van provocar l'empobriment d'enormes masses de pagesia, que es van veure empeses a incorporar-se a les llavors noves indústries, sorgides entre els segles XVIII i XIX. Arran d'aquest procés va néixer la classe obrera i, al seu torn, va morir una forma de vida que utilitzava la terra comunal per sostenir la majoria de la població. Val a dir que res d'això no va passar sense topiar amb una resistència organitzada.

Però tot plegat què hi té a veure, amb internet? Doncs no és agosarat entendre el que ha passat amb el ciberespai com una mena d'encerclament. Això és el que pensen acadèmics com el jurista James Boyle, un dels fundadors de l'organització Creative Commons, o l'investigador en

estudis mediàtics Mark Andrejevic. Tots dos destaquen que el capitalisme de vigilància actual s'ha edificat sobre la privatització dels comuns intangibles de la ment. Mitjançant un seguiment constant a través de dispositius digitals i l'extracció de dades per vendre-les i especular-hi, hem vist reduïdes totes les experiències humanes a simple mercaderia. Era aquesta la conclusió inevitable a la qual havia d'arribar internet? En absolut.

Perquè l'economia de l'atenció i el trànsit de dades poguessin desenvolupar el seu potencial, abans va caldre privatitzar tot allò que havia sigut l'internet original.

UN ESFORÇ COL·LECTIU

Les mentides, com les conspiracions, funcionen millor si gaudeixen d'un nucli de veritat. En el cas de la història oficial dels orígens d'internet, aquest nucli és que va néixer d'un projecte de l'exèrcit dels Estats Units, conegut com a ARPANET. Tanmateix, aquesta és una part molt reduïda de la veritat. És cert que la DARPA (l'Agència de Projectes de Recerca Avançats de Defensa, una branca del Departament de Defensa dels EUA creada en resposta al llançament del primer *Sputnik* soviètic, l'any 1957) va donar llum verda al projecte inicial. Amb tot, la sèrie d'esdeveniments que van modelar l'internet tal com l'en-

tenem avui transcendeix el seu origen. En primer lloc, perquè la participació de l'exèrcit va ser, més enllà del finançament, molt escassa. En segon terme, perquè l'esperit amb què es va construir internet s'alineava molt més amb les necessitats i maneres de fer de l'acadèmia que amb les de la guerra. I, finalment, perquè van ser moltes comunitats petites, formades per estudiants, gent amb coneixements sobre codi i usuaris en general, les que van crear gran part del programari i de la cultura digital.

ARPANET, l'avantpassat més directe de la nostra xarxa, va ser una idea sorgida d'institucions educatives, com el MIT o Stanford, i es va construir sobre els valors científics de l'obertura del coneixement i l'ètica de compartir. Les idees que van sostenir aquesta nova forma de comunicació no van ser mai propietat privada. Els protocols TCP (Transfer Control Protocol) i IP (Internet Protocol), que formen el nucli del llenguatge universal d'internet, van ser dissenyats específicament per prioritzar la universalitat (perquè qualsevol dispositiu pogués connectar-s'hi) i l'horitzontalitat (perquè la xarxa fos descentralitzada). ARPANET podria haver sigut una xarxa privada i vertical, que controlés tota la resta de xarxes, però es va prendre la decisió conscient que no ho fos.

**ELS PROTOCOLS
TCP I IP, NUCLI DEL
LLENGUATGE D'INTERNET,
VAN SER DISSENYATS
PER PRIORITZAR LA
UNIVERSALITAT I
L'HORIZONTALITAT**

Això va ser possible perquè les empreses no tenien gaire interès en l'enviament lliure d'informació a través d'ordinadors. No hi veien la possibilitat de lucre i, a més, el cost de posar en marxa una infraestructura d'aquesta envergadura era elevadíssim. Les universitats, però, no responien a la lògica del negoci i, per tant, el personal acadèmic tenia molta més llibertat per experimentar. Alhora, a mesura que la desenvolupava, imprimia els seus valors en aquest ADN d'internet. Havia de ser del comú, s'hi havia de permetre el lliure accés i les dades havien de tenir-hi un tractament igualitari. Una altra institució pública no militar va acabar de donar forma al projecte: el CERN, amb seu a Suïssa, va impulsar la creació de l'hipertext, això és, la possibilitat de saltar d'un enllaç a un altre només amb un clic. Havia nascut la World Wide Web.

LA MONETITZACIÓ DE LA VIDA

En aquest internet primigeni es creaven pàgines web pel pur plaer d'existir i com-

partir, i les converses fluïen en xats i fòrums sense que ningú pretengués empaquetar-les i vendre-les. Quan les empreses es van adonar del potencial comercial que s'hi amagava, va començar l'assedegat encerclament digital. La primera gran onada va cristal·litzar en la bombolla *puntcom* de finals dels noranta. Per primer cop, es va intentar tancar dins de murs de pagament allò que havia sigut lliure, es va especular amb noms de domini i es van crear grans portals que volien ser la porta d'entrada única a la xarxa. La bombolla va esclatar l'any 2000, però les llavors de la privatització ja havien germinat.

L'anomenada web 2.0 va aparèixer de la mà d'un nou model de negoci: les plataformes. En lloc de tenir la teva pròpia pàgina web, se't convidava a crear un perfil en un espai aliè. A canvi, cedies les teves dades. Les empreses tecnològiques havien entès que el veritable negoci no era vendre serveis a l'usuari, sinó vendre l'usuari als anunciant. Cada foto pujada, cada

AMB LA WEB 2.0, CADA FOTO PUJADA I CADA 'M'AGRADA' ESDEVÉ FEINA NO REMUNERADA QUE ENGREIXAVA EL BALANÇ DE GRANS CORPORACIONS

comentari, cada *m'agrada*, es va convertir en feina no remunerada que engreixava els balanços de les grans corporacions.

Aquesta mecànica segueix imperant en l'esfera digital actual, on s'acumulen nous fenòmens que aprofundeixen l'encerclament. Riuades de capital d'inversió s'aboquen en la intel·ligència artificial generativa i alimenten una bombolla que necessita quantitats ingents de dades: els nostres textos, imatges i converses es converteixen en matèria primera per a màquines que concentraran

encara més poder en un grapat de corporacions. Paral·lelament, assistim a una ofensiva reguladora que, sota el pretext de protegir la infància, planteja mecanismes de verificació d'edat que obren la porta a sistemes d'identificació digital universal. I, mentrestant, els algorismes de les plataformes, dissenyats per maximitzar la interacció a qualsevol preu, afavoreixen el contingut polaritzant i la confrontació. El discurs d'odi i la desinformació no són un efecte col·lateral del model: en són una conseqüència directa.

CINQUENA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL

TEXT:
VÍCTOR JIMÉNEZ
→ BITLAB
MARTA SALINAS
→ L'APOSTROF, S.C.C.L.

L'adopció massiva del consum de la intel·ligència artificial generativa representa una revolució industrial de l'envergadura de la irrupció de la màquina de vapor, amb impactes culturals, laborals i mediambientals encara difícils d'avaluar. Alhora, també és un bon moment per començar a organitzar-nos i reflexionar col·lectivament al voltant de les oportunitats, els reptes i els perills d'adoptar en massa aquestes tecnologies

QUÈ PORTARÀ DE BO?

El naixement de les xarxes socials i plataformes els primers anys del nou mil·lenni va fer aflorar el debat de què ha de ser internet. A Catalunya, el cooperativisme cultural i tecnològic, juntament amb nombrosos moviments socials organitzats, entitats, tecnoacivistes, investigadores i agents culturals, sempre ha defensat que cal entendre internet com a espai públic i que cal garantir el seu accés universal com un bé comú digital. Però la irrupció de la IA, ara fa tres anys, ho va capgirar tot. Com ens hem de relacionar davant d'una tecnologia que contamina tant, que continua al servei del capitalisme i que, en certa manera, pretén substituir-nos?, la bandegem?, ens resignem i la integrem a les nostres vides?, explorem alternatives més ètiques?

El xat GPT es va presentar en societat el 30 de novembre de 2022 i dos mesos després ja tenia 100 milions d'usuàries actives arreu del món. El 2023 es va popularitzar la IA generativa i l'ús d'aquestes eines digitals. Segons un baròmetre del CIS, durant l'any 2025 gairebé la meitat de la població de l'Estat espanyol l'ha fet servir, i segons una enquesta de Funcas, el seu ús es va duplicar del 2024 al 2025 (va passar del 14% al 28%). En quins àmbits s'utilitza? Sobretot en el laboral i l'educatiu, i es comença a entendre a l'esfera domèstica, principalment per obtenir assessorament mèdic i suport

psicològic, així com respostes a preguntes que abans se cercaven a Google.

Però malgrat el boom de les eines generatives, aquestes no són innòcues; entre altres coses, provoquen la substitució de llocs de treball, conflictes al voltant de l'autoria, tones d'emissions de carboni, *deepfakes* o notícies falses, etcètera.

La majoria de tecnologies han provocat la destrucció de llocs de treball, però el que fa diferent aquesta de les anteriors és que, per primer cop a la història, les màquines poden fer activitats que fins ara eren exclusives de les persones: tasques intel·lectuals, de raonament i de presa de decisions, i procediments cognitius, com enraonar, aprendre i relacionar-se de manera lògica i amb autonomia. Moltes de les nostres habilitats cognitives, doncs, es poden substituir fàcilment per computadores amb programari d'intel·ligència artificial prèviament entrenat. I això és possible perquè utilitzen xarxes neuronals inspirades en el funcionament del cervell humà.

ENS SUBSTITUIRAN LES MÀQUINES?

Al llarg de la història hi ha hagut moltes revolucions, provocades per la irrupció d'un invent o una tecnologia, que han desembocat en un canvi de paradigma social com el que ara estem vivint. Si ens centrem amb les de caràcter industrial, a la primera revolu-

SEGONS UN BARÒMETRE DEL CIS, DURANT L'ANY 2025 GAIREBÉ LA MEITAT DE RESIDENTS A L'ESTAT ESPANYOL VA UTILITZAR EINES D'IA GENERATIVA

ció industrial (1760-1820) l'energia generada per les màquines de vapor va substituir la força humana i la produïda per tracció animal per afavorir la lògica d'eficiència industrial i el productivisme. La segona revolució industrial (1870-1914), coneguda com la revolució tecnològica, va permetre transportar l'energia des dels indrets on es generava fins a les fàbriques gràcies a l'aparició de l'enginyeria i les centrals elèctriques.

La tercera revolució industrial es va produir amb l'invent del telèfon, a finals del segle XIX, i amb l'expansió d'internet i l'aparició del web, a finals del segle XX. Va marginar les comunicacions tradicionals i va permetre que en qüestió de pocs clics es possessin en marxa processos que abans trigaven setmanes. La quarta revolució industrial, que va arribar amb l'expansió de la digitalització i de la internet de les coses, va facilitar que algunes persones poguessin teletreballar i va iniciar el debat de com garantir els drets humans en l'era digital.

Des de 2023, ens trobem davant de la cinquena revolució industrial, que es caracteritza per la col·laboració entre humans i màquines assistides amb tecnologies d'IA. En aquest context, és més que plausible que les persones siguin substituïdes per màquines en moltes tasques productives i reproductives en entorns laborals, domèstics i educatius.

EL DRET A L'AUTENTICITAT

Una altra de les grans tensions que plana sobre la IA generativa gira a l'entorn del

dret a l'autenticitat, més enllà dels conflictes sobre els drets d'autoria i la propietat intel·lectual. De la mateixa manera que quan comprem un tomàquet volem saber on s'ha produït i si la seva producció ha estat agroecològica, quan accedim a un contingut digital hem de poder saber si aquest l'ha fet una persona o una màquina. Ara és impossible d'esbrinar-ho, amb l'agregant que les grans plataformes de continguts d'internet (X, YouTube, Instagram, TikTok...) viralitzen contingut d'IA obertament racista i feixista. Fins i tot X, amb Grok -la seva eina generativa d'imatges-, genera contingut infantil sexualitzat.

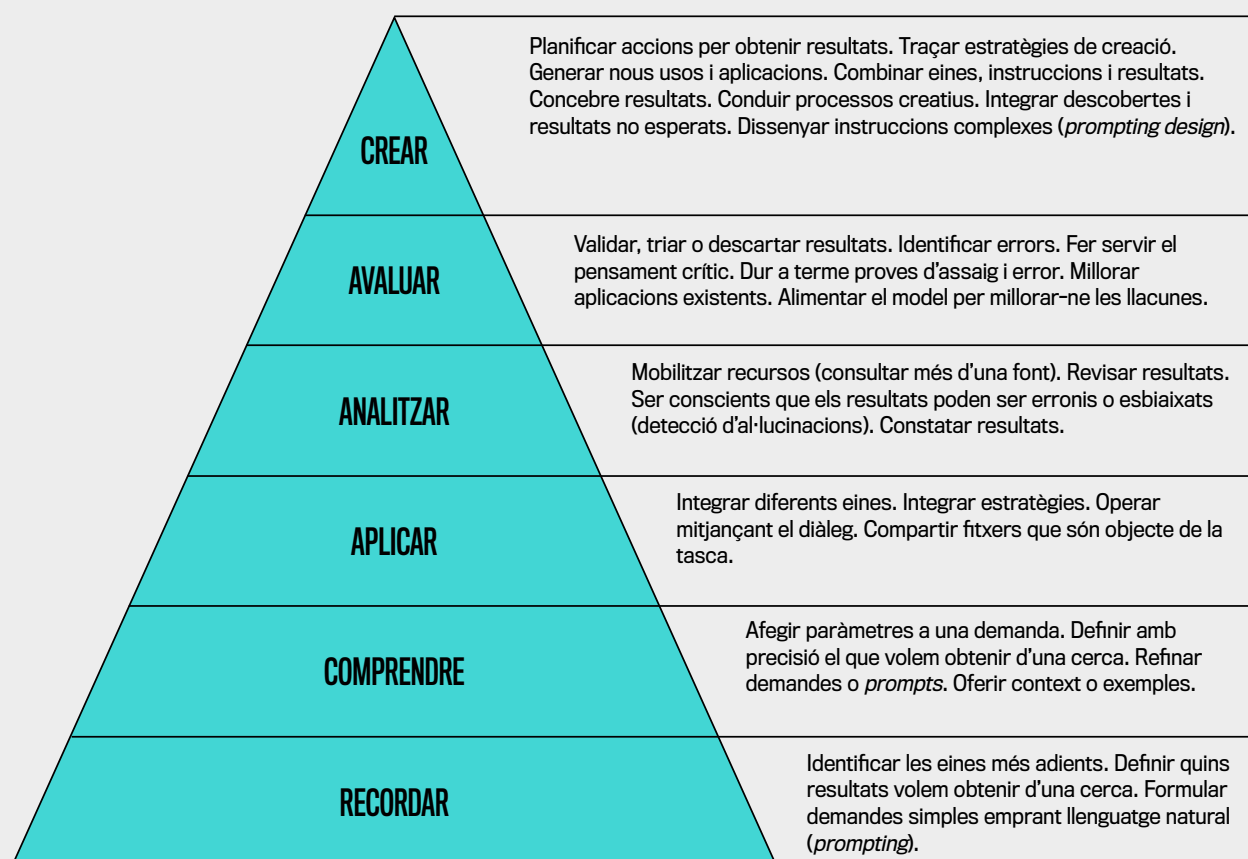
D'altra banda, cançons fetes amb IA acumulen milions d'escoltes a plataformes com Spotify i figuren en llistes de reproduccions multitudinàries però, a més, l'algoritme de cerca i descoberta de la plataforma posiciona les cançons generades per màquines per davant de les cançons fetes per persones. Cal recordar que Spotify paga a l'artista a partir de 1.000 escoltes, i es dona la paradoxa que el 82% de les cançons no es monetitzen perquè no hi arriben, mentre que cançons generades per IA acumulen milions de reproduccions.

Ens trobem, doncs, davant d'un canvi de paradigma que planteja molts interrogants sobre els quals cal reflexionar i organitzar-se col·lectivament. Mentrestant, l'economia social i solidària hauria de ser prudent a l'hora de fer servir aquesta tecnologia, fer-ne un ús moderat i utilitzar-la amb seguretat i en coherència amb els seus valors.

**DE LA MATEIXA MANERA
QUE D'UN TOMÀQUET EN
VOLEM SABER L'ORIGEN,
TENIM DRET A SABER SI
UN CONTINGUT DIGITAL
ÉS MAQUÍNIC O ÉS HUMÀ**

EVOLUCIÓ DE LA TAXONOMIA DE BLOOM EN L'ERA DE LA IA

Les intel·ligències artificials generatives comporten un canvi en la manera d'utilitzar la tecnologia digital. Aquest fet demana anar un pas més enllà en la definició de la taxonomia de Bloom, actualitzant amb noves accions que es desprenguin del treball conjunt entre humans i màquines.

IMPACTES I OPORTUNITATS

Consum energètic insostenible, substitució de les activitats humanes per recursos generats artificialment, tecnologia al servei del control polític de les expressions dissidents... La ràpida implantació de la intel·ligència artificial dibuixa un panorama inquietant en molts aspectes. Tard o d'hora, però, caldrà començar a entendre-la i repensar-la com una eina de construcció col·lectiva al servei de les persones

**D'UN
CREIXEMENT
MOLT
ACCELERAT**

**NOMÉS EL 2025, ELS SET
GEGANTS CAPITALISTES
DE LA INTEL·LIGÈNCIA
ARTIFICIAL VAN INVERTIR
EN AQUESTA TECNOLOGIA
332.000 MILIONS
D'EUROS**

Assistim a un desplegament tecnològic global d'una intensitat sense precedents. Tan sols el 2025, els set gegants capitalistes de la intel·ligència artificial van invertir en aquesta tecnologia 332.000 milions d'euros, set vegades la despesa del darrer pressupost de la Generalitat de Catalunya. Tot i ser encara a l'inici d'aquesta transformació, la velocitat del canvi fa que els efectes ja es comencin a notar en tots els àmbits de la vida.

En un context de crisi climàtica en què ja s'estaven excedint els límits del planeta, la demanda insaciabla d'aigua i energia dels centres de dades d'IA ens apropa encara més al precipici. En zones com l'Aragó, on les institucions estan apostant decididament per aquestes instal·lacions, s'intensificarà greument el dèficit hídric, ja molt tensionat. L'alternativa tecnosolucionista de l'augment d'eficiència dels models d'IA no resoldrà per si sola el problema, ja que com més baix sigui el cost per ús, més alt serà el volum total d'ús (socialment útil o no) de la IA.

En l'àmbit geopolític, governs repressius d'arreu del món estan accelerant el desplegament de la IA amb finalitats de control social, amb una repercussió terrible en la vulneració dels drets humans. A Palestina, el règim sionista emprà el reconeixement facial i la cibervigilància per facilitar l'apartheid. A l'Iran, les mateixes eines s'utilitzen per a la imposició del hijab i la repressió de les protestes. Les superpotències avancen en la mateixa direcció, amb la Xina

perfeccionant el seu sistema de "puntuació social" per castigar les dissidències, els EUA de Donald Trump desplegant tecnologies militars de fusió de dades per expulsar veus crítiques, i Europa explorant-ne l'ús amb criteri racista a les fronteres.

En l'economia, entra en acció la perversa lògica capitalista de l'increment de la productivitat: en lloc de democratitzar el benestar, s'imposa el projecte de reduir els ingressos de la majoria i traslladar-los cap a una superminoria. Comencem a veure els primers indicis de com la IA desplaça contingut generat per creadores reals a YouTube i Spotify, i com el codi informàtic autogenerat per eines d'IA substitueix la programació humana. La dinàmica de corba en forma de S, pròpia de la difusió de les innovacions, fa que l'impacte en el mercat de treball encara sigui poc visible. Aquest fet permet a determinades veus interessades vendre un relat utòpic que amaga els riscos reals del desplegament desenfrenat de la IA, ignorant que històricament els canvis tecnològics ràpids liderats pel capitalisme han suposat una catàstrofe per a la classe treballadora.

Així doncs, el futur dependrà de les accions de tots nosaltres. La insostenibilitat de la bombolla financera actual i les esquerdes que generarà el seu esclat en el projecte tecnosupremacista poden obrir una finestra d'oportunitat per canviar el rumb, construint col·lectivament una nova IA des del codi obert i posant la tecnologia al servei de les persones.

El 1998 va ser una de les fundadores de Sindominio, una comunitat creada a Madrid pionera en l'ús de les noves tecnologies i internet com a eina al servei dels moviments socials i l'activisme.

Des d'aleshores, Margarita Padilla García (Barcelona, 1957), ha treballat i teoritzat per repensar les eines informàtiques com a paradigma d'un nou ecosistema social col·laboratiu enfront de l'ús comercial que s'ha imposat de forma majoritària.

Ha escrit diversos llibres sobre aquesta qüestió; l'últim, 'Inteligencia artificial: jugar o romper la baraja' (Traficantes de Sueños, 2025).

EN POCS ANYS, LA INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL HA IRROMPUT AMB FORÇA I SE N'HA GENERALITZAT L'ÚS. PER QUÈ VAS DECIDIR ESCRIURE AQUEST LLIBRE?

Des de la irrupció de ChatGPT, que és quan la IA arriba massivament a les nostres vides, hi ha un debat social que inclou por i sensació d'amenaça, però també se n'adopta l'ús sense resistència. Vaig creure que s'havia de pensar un espai que no impliqués una adopció sense pensament crític però tampoc una por paralitzant. Crec que no hi ha d'haver rebuig frontal a aquestes tecnologies, però sí una oposició clara a com s'estan introduint.

ÉS A PARTIR D'AQUESTA IDEA QUE SORGEIX EL PLANTEJAMENT DEL TÍTOL, "JUGAR O TRENCAR LA BARALLA"?

"Trencar la baralla" significa no voler saber res de la IA, i "jugar" vol dir que la societat prengui aquest coneixement tecnològic i se'n reapropriï en benefici propi, implicant-s'hi activament. Penso que els moviments socials són actius en el debat i hi ha una resposta que creixerà, però que no està a l'altura del que causa el neoliberalisme, perquè la situació és molt desfavorable. Del que crec que no hi ha tant és una concepció que podem reapropriar-nos d'aquestes tecnologies, no pas com se'ns presenten ara, sinó desarticulant-les i tornant-les a articular en un sentit social.

TEXT:
JOAN MAS
FOTOGRAFIES:
DANIEL BARTOLOMÉ

**“LA SOCIETAT POT
REAPROPIAR-SE
DE LA IA PER
ARTICULAR-LA EN
UN SENTIT PÚBLIC”**

QUINA ESTRATÈGIA PODRIA HAVER-HI PER A AQUESTA REAPROPIACIÓ?

Implica coses com són els registres públics. Hem de saber quins automatismes administren drets socials. Hi ha una IA que ara mateix opera en sistemes sanitaris, i això està opacat. Hem de saber com funcionen sistemes com Biogen o Compass. També tenim dret a auditories ciutadanes, per saber quins errors es cometien. Això seria reapropiar-se del coneixement. Així podrem veure si tot plegat és vàlid o no. Es tracta de la defensa del que és públic.

ME'N PODRIES DONAR UN ALTRE EXEMPLE?

A l'ordinador Mare Nostrum del Centre Nacional de Supercomputació de Barcelona hi ha models de llenguatge públic que el govern d'Espanya ha creat amb diners europeus. Són els projectes Alia i Salamandra. Però s'han fet per dinamitzar la indústria, es posen al seu servei. Per què no hi ha plans per socialitzar aquests models en projectes i entitats socials? Això seria una altra manera de reapropiar-nos del coneixement, perquè estan fets amb diners públics i es basen en programari lliure.

ELS INTERESSOS PRIVATS IMPEREN EN EL DESENVOLUPAMENT DE LA IA?

Tots els diners es destinen a la indústria. La idea és que part d'aquests diners es destinin també a interès social, a la redistribució del coneixement. No és que estigui contra les empreses o els negocis, però n'hi ha d'haver una mica per a tothom. Aquestes tecnologies funcionen per tota la contribució social de coneixement que hi ha: si no estiguéssim tots escrivint per internet, no podrien existir.

LES EMPRESSES TECNOLÒGIQUES TENEN ACCÉS A DADES I INFORMACIÓ PÚBLICA QUE FAN SERVIR PER AL SEU INTERÈS PRIVAT. COM PODEM ABORDAR AQUEST PROBLEMA?

Aquestes tecnologies capten dades que formen part d'una producció col·lectiva. Els *chatbots* o bots de conversa tenen accés a la subjectivitat més profunda de les persones, i aquesta informació s'està entregant a empreses que saben què els passa a milions de persones. Són companyies que ho volen tot menys democràcia i bé comú, i això tindrà conseqüències desastroses.

ES PODRIA PLANTEJAR L'ÚS D'AQUESTES TECNOLOGIES SEGONS UNS PARÀMETRES DIFERENTS?

Hi pot haver models més petits i concrets, amb dades col·lectivitzades i de qualitat. Aquestes tecnologies es poden destil·lar cap a opcions menys megalòmanes que ChatGPT, que et parla del que vulguis i amb tots els idiomes. Em sembla brutal que el sistema no estigui limitat, que no tan sols parli de matemàtiques, història o física, sinó d'altres coses com els sentiments humans. Són decisions devastadores. No ens cal un Gran Germà.

ARA PER ARA, L'EXPANSIÓ DE LA IA ESTÀ MOLT DESREGULARITZADA. HI HA CAP MANERA DE REGLAMENTAR-NE L'ÚS?

Soc escèptica sobre les possibilitats de regularització, però crec que és necessari. Ha de ser similar a la de la llibertat d'expressió, que està bé que es defensi. És important que hi hagi implicació ciutadana, perquè una regulació és un dret ciutadà. S'han de crear espais comuns intergeneracionals, entre persones grans, joves i famílies. Amb els mòbils i la IA això no s'ha abordat d'aquesta manera, sinó com un risc individual.

AL LLIBRE TAMBÉ PARLES DELS ALGORITMES I LES DISCRIMINACIONS QUE IMPLICA LA IA. ES PODEN FRENAR?

Un sector on s'hauria d'actuar és l'educació secundària, molt afectada. S'està potenciant molt l'ús de la IA entre el professorat, i penso que hi hauria d'haver una moratòria per crear un espai comú amb l'alumnat per valorar com es vol fer servir. La secundària és estratègica. S'educa persones que no estan del tot formades, i s'incideix en el seu espai de coneixement. S'ha d'evitar el que va passar amb els mòbils i les plataformes; hi ha una generació devastada emocionalment que va quedar en mans d'empreses que només creen addicció. La qüestió és com crear relacions socialment constructives amb unes màquines que ja són aquí.

QUINA TECNOLOGIA D'IA VEUS ESPECIALMENT PERILLOSA I QUINA POT SER BENEFICIOSA?

Els bots de conversa com ChatGPT són molt perillosos. Són un espai de comunicació en què el capital neoliberal té les de guanyar, perquè escolta milions de converses individuals, i les possibilitats de manipulació són enormes. D'altra banda, a Amèrica Llatina, per exemple, hi ha projectes com AymurAI, un sistema que agafa sentències judicials en temes de gènere, n'extreu les dades i les plasma en fulls de càlcul perquè grups feministes puguin analitzar-les i detectar-hi biaixos.

AQUESTES NOVES TECNOLOGIES SÓN TAMBÉ UNA EINA DE DIFUSIÓ CLAU PER A L'EXTREMA DRETA?

Sí, perquè han estudiat bé tot allò que crea addicció, i l'odi és més addictiu que la pacificació, per dir-ho d'alguna manera. El més trist és que funciona; si no, no se seguirien posant diners en algoritmes perquè les xarxes socials prioritzin uns continguts per sobre d'uns altres.

L'EXPANSIÓ DE LA IA ESTÀ ANANT MOLT DE PRESSA. D'AQUÍ A CINCO O DEU ANYS, EN QUINA SITUACIÓ ENS TROBAREM?

Jo crec que haurà esclatat una bombolla que ens tocarà pagar, com la de la crisi de 2008. Perquè totes les empreses del sector ara treballen a pèrdues. D'altra banda, si no articulem una resposta aviat, la legitimació d'aquestes tecnologies tal com les presenta ara la indústria haurà calat fort. Cal intentar que això no passi.

INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL

TEXT:
KARMA PEIRÓ
→ PERIODISTA ESPECIALITZADA
EN TECNOLOGIES DE LA
INFORMACIÓ

Una nova mirada sobre la tecnologia actual,
basada en el decreixement digital, l'autocrítica
i l'ús responsable. Aquest va ser el punt de
partida de l'Àv-IA, un cicle de formació en
intel·ligència artificial ètica aplicada al sector
audiovisual, impulsat per la xarxa comunitària
Som Audiovisual i coordinat per BitLab, en
col·laboració amb Quepo, Clack i Dones Visuals

I RESISTÈNCIA CULTURAL

**EL PROJECTE
AUDIOVISUAL TE HIKU
MEDIA ARXIVA, DES DE FA
TRES DÈCADES, VEUS QUE
PARLEN EN MAORI COM A
MÈTODE DE CONSERVAR
AQUESTA CULTURA**

La llengua maori, també coneguda per les seves parlants com a *te reo* ('la llengua'), s'ha parlat a la Polinèsia oriental des del segle XI i ara està en perill d'extinció per l'expansió de l'anglès. Tot i ser un idioma oficial a Nova Zelanda, es calcula que avui només el parlen unes 150.000 persones. En aquest context, el projecte audiovisual Te Hiku Media arxiva, des de fa més de trenta anys, veus que parlen en maori com a mètode de conservar la cultura pròpia. La iniciativa, comunitària i sense ànim de lucre, va desenvolupar la plataforma de codi obert Whare Kōrero ('casa de la paraula'), que actualment conté prop de mil hores d'enregistraments de parlants nadiues, algunes nascudes a finals del segle XIX. Aquest arxiu ha permès entrenar l'únic model algorítmic existent en codi obert per al reconeixement automàtic de la veu en maori. "No es tracta només d'ensenyar a l'ordinador a parlar la nostra llengua, sinó de la supervivència i el futur de la nostra cultura", explica Peter-Lucas Jones, responsable de Te Hiku Media. "Som molt conscients del que suposa perdre la sobirania. Avui la tecnologia és el terreny a conquerir", rebla.

El cas del *te reo* no és una excepció, sinó un exemple concret de com la tecnologia pot posar-se al servei de la sobirania cultural, lluny dels models extractivistes

dominants. Aquest va ser el punt de partida de l'Àv-IA, un cicle de formació en intel·ligència artificial ètica aplicada al sector audiovisual, impulsat per la xarxa comunitària Som Audiovisual, i dissenyat i coordinat per BitLab, en col·laboració amb Quepo, Clack i Dones Visuals. Durant sis setmanes (del 9 de gener al 12 de febrer de 2026), les diverses activitats que van tenir lloc a la Fabra i Coats i el Canòdrom de Barcelona van combinar el pensament i les reflexions expertes dels matins amb la pràctica d'eines d'IA de codi obert a les tardes. Tant les sessions com els tallers van reunir professionals de l'audiovisual, la cultura, la recerca i la tecnologia per abordar els impactes socials, mediambientals i laborals de la IA. El cicle es va plantejar com un espai obert per aturar-se a pensar i experimentar la IA amb mirada crítica, i per imaginar-ne usos responsables des de l'economia social i solidària.

HIBRIDACIONS CREATIVES

Recuperar memòries familiars a través de la hibridació entre documental i intel·ligència artificial, detectar i qüestionar els biaixos algorítmics heretats del sistema colonial i patriarcal, reesbiaixar models algorítmics per generar arxius de diverses comunitats, combinar paisatges sonors amb la música electrònica i la IA, estudiar el consum d'energia de l'ordinador quan es treballa

amb IA per entendre'n l'impacte mediambiental, experimentar amb models d'aprenentatge automàtic en entorns locals per recuperar sobirania tecnològica o submergir-se en l'univers tecnològic amb mirada crítica i ecològica.

Aquests són alguns dels projectes que van sorgir d'inici a les sessions de reflexió del cicle Àv-IA, juntament amb altres iniciatives paral·leles, com el +RAIN, un festival europeu de cinema generat amb IA, o el manteniment d'una base de dades sonora col·laborativa pensada perquè creadores musicals puguin entrenar els seus propis models al llarg del temps. Són propostes concretes que arraconen l'ús acrític i massiu de la intel·ligència artificial sense reflexió.

TENSIONS ALGORÍMIQUES

“No tot cal fer-ho amb IA.” Aquest va ser un dels mantres més repetits durant les sessions del cicle. Tot i que l'aprenentatge automàtic i la intel·ligència artificial generativa obren noves possibilitats d'experimentació creativa en el sector audiovisual, la incorporació de models algorítmics també accentua tensions professionals i obre interrogants de fons.

Pot ser creativa, una màquina? La creació continua sent patrimoni del col·lectiu artístic humà? Quines discriminacions poden derivar dels biaixos i l'opacitat

algorítmics? Cada cop es fa més difícil distingir el contingut produït per humans del creat per algoritmes (i cal preguntar-se si aquesta distinció encara és necessària), una qüestió que posa al centre el dret a l'autenticitat i a la traçabilitat dels processos creatius. A l'últim, quins llocs de treball poden quedar desplaçats sota la promesa d'una acceleració tecnològica constant? Si les eines automatitzen les tasques més tedioses, per què la sensació general continua sent la de no tenir mai temps per a res?

En paraules d'algunes participants, la IA s'inscriu avui en un context de triple crisi: la socioeconòmica, marcada per l'estratificació de les feines; la d'imatge, vinculada a una crisi de la noció de la realitat, i l'educativa, que posa en qüestió el paper de tot el sistema, incloent-hi la universitat. A aquestes inquietuds s'hi suma l'impacte ambiental que suposa l'entrenament dels models algorítmics i el manteniment dels centres de dades.

Un estudi recent dut a terme per la Càtedra Futurs de la Comunicació de la UPF assenyala que la majoria de professionals de l'entorn audiovisual de Catalunya mostren preocupació per l'impacte de la IA quant a l'homogeneïtzació de continguts, els biaixos i estereotips, els drets de propietat intel·lectual i la sostenibilitat mediambiental. Com habitar aquesta complexitat

**“NO CAL FER-HO TOT
AMB IA” VA SER UN DELS
MANTRES REPETITS AL
CICLE. ELS ALGORITMES
ACCENTUEN TENSIONS
PROFESSIONALS I OBREN
INTERROGANTS DE FONDS**

71 PRIMERA SESSIÓ
DEL CICLE ÀV-IA, AMB
L'ENUNCIAT "INTRODUCCIÓ A
LA IA I ÈTICA DIGITAL"

sense caure en la confusió és una de les preguntes que va planar al llarg del cicle Àv-IA.

RECEPTA PER IMAGINAR UN FUTUR SOSTENIBLE

No caure en un relat apocalíptic és un primer pas. Fer una autoregulació i una autocrítica constants, establir aliances entre humanistes i tecnòlogues, crear repositoris de dades oberts amb mitigació de biaixos. Apostar per una dieta tecnològica que mesuri els *prompts* de la intel·ligència artificial generativa. Posicionar-se en el decreixement digital i minimitzar els models extractivistes. Tots aquests ingredients formen part de la recepta per a un futur sostenible. Un altre és preservar la funció cognitiva humana, exercitant-la i evitant-ne l'automatització sistemàtica.

Des del cicle Àv-IA s'han apuntat possibles línies de treball, com ara desenvolupar models generatius amb restriccions ecològiques, sistemes que funcionin en local amb energies renovables, una estètica de la lentitud que valori el temps d'espera, processos creatius no immediats o imatges no permanents, adaptatives al context climàtic. Imaginar usos ecològics de la IA implica, fins i tot, creuar dades de predicció climàtica amb models generatius per repensar què produïm i per a què. Al capdavant, com recorda la científica de dades Joy

Buolamwini, que la intel·ligència artificial ens ajudi a assolir les nostres aspiracions o que reforci desigualtats injustes depèn, en última instància, únicament de nosaltres.

**A CICLE S'HAN APUNTAT
LÍNIES DE TREBALL COM
UNA ESTÈTICA DE LA
LENTITUD QUE VALORI
L'ESPERA O IMATGES
NO PERMANENTS QUE
S'ADAPTIN AL CONTEXT
CLIMÀTIC**

La proliferació de sistemes d'intel·ligència artificial, específicament els aplicats a la creació cultural, fa imprescindible repensar quina relació s'estableix entre agència i tecnologies en la producció artística i com es redistribueixen les accions en els processos de creació. Aquesta problemàtica obre una esquadra crítica sobre la tendència contemporània a delegar funcions cognitives (i simbòliques) a sistemes tècnics que, òbviament, no són neutres, sinó que operen com a dispositius de poder capaços d'afectar l'autonomia crítica. Les tecnologies no actuen simplement com una extensió mecànica de la voluntat humana, sinó com un ecosistema que modela formes de pensament, percepció i (in)acció, amb implicacions ètiques i agendes polítiques concretes.

Des dels seus inicis, les tecnologies han estat condició de possibilitat a l'hora de produir, compartir i experimentar les pràctiques artístiques. En el cas específic de les IA generatives, poden produir "obres" que imiten estils reconeixibles o que generen combinacions formals aparentment "noves". Aquestes qüestions obren un debat sobre l'autoria i l'agència creativa, no tant per atribuir-la a la "màquina" com per evidenciar una relació complexa en què l'ésser humà corre el risc de delegar criteri i responsabilitat a sistemes opacs, dissenyats i controlats per uns interessos econòmics determinats.

Certament, les pràctiques artístiques produïdes amb IA continuen reflectint decisions humanes, però també posen de manifest fins a quin punt aquestes decisions estan condicionades per infraestructures tècniques i lògiques de mercat. Paral·lelament, el debat sobre autoria i originalitat emergeix amb una intensitat renovada i obliga a revisar críticament el model que ha dominat històricament les pràctiques artístiques, que sovint han estat enteses com l'expressió original i autèntica d'una genialitat individual, convertida en subjecte-marca, concepció que ha contribuït a privatitzar el coneixement, presentant la creació com un acte singular i autosuficient.

Aquesta narrativa ha contribuït activament a ocultar que el coneixement i la creativitat sempre tenen una base col·lectiva, construïda a partir de processos acumulatius, dialogats i situats. En aquest sentit, la irrupció de les IA i la "polèmica sobre els drets d'autoria" i l'apropiació indeguda hauria d'esdevenir una oportunitat per desarticular la ficció perversa segons la qual creem o pensem soles, així com per reconèixer que tota producció cultural és el resultat de processos transhistòrics i transterritorials, malgrat que actualment aquests processos siguin capturats, acumulats i monetitzats per infraestructures tecnològiques globals. Precisament per això cal considerar la

dimensió política i ecològica del desplegament de les IA en les pràctiques artístiques.

Les corporacions que desenvolupen models d'IA concentren un poder significatiu sobre dades, infraestructures i normatives, mentre externalitzen els costos ambientals i socials. L'energia consumida pels centres de dades, la producció i l'explotació massiva de continguts culturals situen la pràctica artística dins d'un sistema global d'extracció i delegació cognitiva, en el qual es dilueix la perspectiva crítica sobre les narratives culturals, cosa que contribueix a la capitalització de problemàtiques que són transformades en artefactes culturals de tendència.

Articular pràctiques artístiques conscients del seu impacte social i ambiental pot constituir una forma de resistència afirmativa, que es vincula directament amb les bones pràctiques promogudes per la Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya (PAAC): gestionar la creació i la circulació cultural amb responsabilitat i respecte pels drets de totes les parts implicades. En aquest sentit, les IA poden actuar com un mirall crític que posa de manifest tant la potencialitat de la imaginació col·lectiva com els biaixos, les desigualtats i els conflictes d'autoria inherents al sistema que la sustenta. Hem de reconèixer que les tecnologies ni són eines ni són neutres, que allò que generalment (i moltes vegades erràticament) s'anomena "creativitat" és en essència relacional. Que les bones pràctiques formin part de l'ètica de la "creació" és fonamental per garantir que les arts materialitzin una dimensió (post)humanista i, per tant, responsable.

En aquest sentit, la irrupció de les IA en els processos creatius planteja una qüestió que transcendeix la mera autoria i que té a veure amb l'agència: com es transforma la relació entre imaginació, tecnologies i sistemes de poder quan la capacitat de crear es pot llogar a "màquines" entrenades amb l'acumulació del coneixement preexistent? La creació mai ha estat un acte individual; sempre ha estat un teixit col·lectiu en què decisions, dades alienes i contextos culturals s'entrellacen constantment. En lloc de tan sols substituir o replicar, aquests sistemes també posen en qüestió què entenem per originalitat i revelen fins a quin punt la mateixa imaginació està mediada i condicionada per infraestructures que escapen al nostre control. I és en aquest escenari que les IA es converteixen en una mena d'imaginació "arrendada", alhora catalitzadora i mirall crític, que qüestiona la pròpia (im)possibilitat d'imaginar, revelant la (inter)dependència que sempre ha caracteritzat la creació, i al mateix temps obrint un espai per repensar com exercim l'agència i la responsabilitat dins d'aquest ecosistema cultural compartit però radicalment desigual.

TEXT:
**LAURA BENÍTEZ
VALERO** → FILÒSOFA,
INVESTIGADORA
I CURADORA ARTÍSTICA

IMAGINACIÓ ARRENDADA?

LA IA ÉS UNA EINA
ALHORA CATALITZADORA
I MIRALL CRÍTIC
QUE REVELA LA
(INTER)DEPENDÈNCIA
QUE CARACTERITZA
LA CREACIÓ

TEXT:
ANNA MUNDET MOLAS
→ INVESTIGADORA DE LA UFF
I ACTIVISTA A ECOLOGISTES EN
ACCIO

QÜESTIONARI DE DESOBEDIÈNCIA ALGORÍTMICA

Els models privatius de les grans empreses tecnològiques prioritzen una estètica polida i sense friccions. Són cars, opacs, mediambientalment costosos i concentren el poder en infraestructures centralitzades mentre externalitzen costos culturals i socials: s'entrenen amb milions d'obres sense consentiment ni remuneració, i reproduïxen i amplifiquen biaixos presents en les dades d'entrenament sostinguts sobre cadenes invisibilitzades de treball precari al Sud Global.

Però la intel·ligència artificial no ha de ser així per força. En els últims anys, artistes i tecnòlogues han començat a reivindicar formes alternatives de treball amb models generatius. Contra els visuals-brossa sintètics (*AI slop*) ha nascut un contramoviment neobrutalista que beu de la cultura lliure i el *lowtech* i aposta per pesos oberts i infraestructures distribuïdes: una IA lenta, imperfecta i situada que recupera l'agència humana i abraça la fricció, l'error i la transparència ecològica.

Per sumar-nos a aquesta onada de desobediència algorítmica, proposo que abans de generar cap imatge ens fem quatre preguntes. Primera: necessito crear aquest visual o puc reutilitzar-ne un de ja existent? Bancs d'imatges com Lexica, Civitai o OpenArt ens permeten reciclar i remixar imatges ja generades. També hi ha mecanismes de transparència com l'AI Energy Score, que classifica els models segons el seu consum energètic, o l'impost sobre el còmput de la IA, pensat per finançar una renda creativa universal que reconegui que actualment aquests sistemes es construeixen sobre la creativitat col·lectiva de la humanitat sense compensar-la.

Segona pregunta: quina estètica persegueixo? Contra l'estètica homogeneïtzadora podem reivindicar la baixa resolució i la manipulació del soroll inicial, els pesos o els paràmetres per provocar errors deliberats en el model, convertint la descoberta d'aquestes esclatxes en un gest polític. Per lluitar contra l'obsolescència programada també podem utilitzar models antics com DeepDream.

Tercera: quines regles vull seguir? Si la tecnologia no és neutra, aquests models tampoc ho són: han estat entrenats amb bases de dades que invisibilitzen determinats cossos, cultures i geografies. Com a resistència, podem fer visibles aquests buits assenyalant biaixos i exclusions, o bé construir alternatives treballant amb bases de dades obertes, comunitàries i *anti-scraping* com Mozilla Common Voice, el projecte StarCoder o empreses amb estàndards ètics de recollida de dades com Defined.ai.

I, finalment, preguntem-nos sempre: a quin ritme ho vull fer? Davant la immediatesa i la hiperproductivitat del tecnocapitalisme, la lentitud és un gest radical. Executar

models de codi obert en local, com Stable Diffusion amb interfícies com ComfyUI, ens permet recuperar control i sobirania sobre les eines i reduir la dependència a les grans tecnològiques. Potser els visuals trigaran hores a produir-se, tot serà més lent i menys "eficient", però probablement també serà més interessant, més inesperat i més sostenible.

**PREGUNTEM-NOS
SEMPRE: A QUIN RITME?
D'AVANT LA IMMEDIATESA
I LA HIPERPRODUCTIVITAT
TECNOCAPITALISTA, LA
LENTITUD ÉS UN GEST
RADICAL**

**AMB L'AI
AL COR**

TEXT:
JOAN ROSÉS
→ EDITOR DE
'COLLATERAL BITS'
I DE 'OBSERVATORI
SWITCH'

∨ PÚBLIC ASSISTENT A UNA DE
LES SESSIONS DEL CICLE AV-IA

La IA generativa ens té amb l'ai al cor des que va irrompre amb molta fanfàrria el 2022. A hores d'ara encara no sabem si ens farà feliços o ens portarà a la ruïna. Penso en els creadors i professionals de la cultura, que comproven alleujats que allò que sempre els ha costat tant ara ho pot fer una màquina, alhora que observen perplexos com el valor de la seva feina se'ls dilueix entre els dits. Amb tot, la generació artificial és o serà tan competent que podrà replicar l'enginy, les emocions, la imaginació i la creativitat humana? O es tracta, més aviat, d'un gran simulador molt ben entrenat per donar-nos gat per llebre?

**EL REPTE DE
DEMOCRATITZAR-NE
LA GOVERNANÇA**

TEXT:
**JUDITH MEMBRIVES
LLORENS**
→ RESPONSABLE D'IA I DRETS
HUMANS A LA FEDE

La intel·ligència artificial no és inevitable ni neutra: és infraestructura, és poder i és decisió política. Darrere l'eficiència i la innovació hi ha concentració de recursos, impactes ecològics i redefinicions silencioses de l'espai públic i la democràcia. La pregunta no és què pot fer la IA, sinó qui decideix, a favor de qui i amb quins límits. El repte és democratitzar-ne la governança i posar-la al servei dels drets i del bé comú. Només així podrem convertir aquestes tecnologies en artefactes col·lectius, arrelats al territori i orientats a la justícia social i ecològica.

UNA EINA PER A L'EXPERIMENTACIÓ DISSIDENT

TEXT:
MAGDA POLO PUJADAS
→ CATEDRÀTICA DE MÚSICA
I ESTÈTICA DE LA UB

Des de l'experiència en la creativitat musical dins del grup de recerca que dirigeixo, Ekho, la IA em permet expandir la música com a procés epistemològic. La seva potencialitat rau a generar models d'escolta no normatius, simular recursos sonors complexos i treballar amb dades com a material musical. Em facilita, també, la introducció d'elements musicals (melodies, timbres, sons, etcètera) que són difícils d'obtenir amb els mètodes tradicionals de composició. La IA, juntament amb el paisatge sonor i l'electrònica, em permet afavorir una experimentació estètica, política i cognitiva dissident. I tot això va enriquint-se cada dia més.

LA IA O LA VIDA

TEXT:
JORDI HERNÁNDEZ
→ DIRECTOR TÈCNIC
I D'EXPLOITACIÓ AL
PARC AUDIOVISUAL DE
CATALUNYA

El *fandom* capitalista encara invoca Henry Ford quan vol ungir-se d'una pàtina oracular de creativitat productiva. Oblida (o potser no) que Adolf Hitler també n'era admirador. Tots dos compartien una idea que sembla ben actual: l'abús depredador de la mà d'obra humana com a combustible cap a fites "superiors" de l'espècie. L'únic taló d'Aquilles del sistema, però, és precisament la necessitat implícita d'una massa de persones treballadores. Ara bé, què hauria passat si cap dels dos hagués requerit aquest peatge social? La IA aplicada a la indústria retorna una imatge irresistible per al narcisisme tecnofeudalista: la virtualització eficient d'una part de la classe treballadora i, en particular, dels assalariats de coll blanc (possiblement, entre un 30 i un 50 % de la nostra força productiva), i tot plegat "només" a canvi de cremar petroli o generar electricitat atòmica. Es parla molt de regular l'espòli de la propietat intel·lectual sobre el qual s'ha desenvolupat la IA, un impost que el capitalisme, per individualista, acceptarà pagar. Però què passa amb les feines per "guanyar-se la vida"?

CONSTRUÏM UNA IA ÈTICA I RESPECTUOSA

TEXT:
FREDERIC FONT
→ INVESTIGADOR SENIOR
AL MUSIC TECHNOLOGY GROUP
(UMF) I COORDINADOR DE LA
PLATAFORMA
FREESOUND

Fem recerca per construir una intel·ligència artificial generativa ètica i respectuosa, que es converteixi en una eina que potencii la creativitat i ofereixi noves oportunitats d'expressió artística. Aquesta intel·ligència artificial s'ha de construir entre tots, involucrant diferents actors de la societat, i no pot dependre només de les grans tecnològiques que sovint tracten la creativitat com un objecte optimitzable i mercantilitzable.

PODRÍEM ENTRENAR UNA MÀQUINA

“La velocitat és la cara oculta de la riquesa”
(Paul Virilio)

PER FER LA REVOLUCIO?

Pensem en l'impacte de qualsevol invenció tecnològica sobre la vida quotidiana, de la calculadora als mòbils o als ordinadors: han ampliat l'autonomia de la gent corrent o tan sols han optimitzat l'extracció de valor de les nostres activitats diàries? Encara és aviat per mesurar els efectes de l'acceleració tecnològica en curs, però podem apuntar algunes intuïcions.

CAPITALISME DIGITAL I COLONIALISME DE DADES

Des de fa dècades afrontem l'enèsima recomposició del capitalisme. Des de la tendència decreixent de les taxes de benefici industrial o la deslocalització de la globalització neoliberal, fins a l'eclosió de l'economia digital. La producció i sincronització massiva de dades a temps real (plataformes digitals, neuromàrqueting, internet de les coses) obeeix a la necessitat d'intensificar vertiginosament les transaccions per garantir la circulació i realització del capital: un salt endavant per evitar el col·lapse d'una joguina trencada, mitjançant l'obertura de noves fronteres de rendibilitat.

La IA no deixa de ser un instrument més per sofisticar l'acumulació i l'extracció de lucre. Els seus efectes travessen la filosofia, la tecnociència, la cultura, l'educació, la medicina o la dronització militar. A la submissió

material del cos i del medi s'hi afegeix la captura de la consciència: aprenentatge, memòria, emocions, atenció. La IA potencia l'algoritmització de la societat i imposa una gramàtica probabilística per llegir el fet social al servei de la maximització de beneficis. Sembla que l'escenari posthumà s'hagi avançat a la fi del capitalisme. Es creen les condicions per a l'externalització del pensament, el llenguatge i la interacció social, un malson amb conseqüències distòpiques inimaginables que erosiona la creativitat, la singularitat i l'autonomia del pensament. És el triomf de l'estupidesa general.

L'ABOLICIÓ DEL TREBALL?

Tot i que als anys setanta pensadors com Herbert Marcuse ja pronosticaven que els avenços tècnics farien possible l'abolició del treball assalariat, aviat es demostrà que no era una simple qüestió tècnica o de capacitat productiva, sinó més aviat política i de distribució. Precisament, un dels reptes principals que plantegen la robòtica i la IA és la recomposició del món laboral. Oficis com la traducció, la correcció, la programació o la creació de continguts ja estan sent suplantats, amb l'augment dels processos de reclassificació i desqualificació socioprofessional. L'automatització destrueix més ocupació de la que crea, la qual cosa desacobla productivitat i creació de llocs de treball.

LA PRODUCCIÓ MASSIVA DE DADES A TEMPS REAL OBEeix A LA NECESSITAT D'INTENSIFICAR LES TRANSACCIONS PER GARANTIR LA CIRCULACIÓ DEL CAPITAL

I en la transició, mentrestant, hi ha gent sense feina i feines sense gent.

El procés culminarà la transformació laboral fruit de la implantació dels ordinadors, internet o els mòbils: flexibilitat i contractació a demanda, competitivitat per sobre de productivitat, uniformització i abstracció creixent. Les tasques administratives seran automatitzades, però necessitaran tasques humanes d'etiquetatge i auditoria de dades, així com de reparació del maquinari. Els treballs més difícilment automatitzables seran els oficis (lampistes, fusteres, cuineres) i els de cures (d'infants, de gent gran, de persones dependents), que precisament són els que exigeixen intuïció i intel·ligència situada, no matematitzable.

Aquestes dinàmiques consoliden la segmentació del mercat laboral: d'una banda, feines d'alt rendiment i reconeixement; de l'altra, la creació d'un proletariat global de serveis i un exèrcit de reserva desocupat per pressionar els salaris a la baixa. Qui farà el que ningú vol fer, les tasques més desagradables i alienants que no siguin automatitzables? Qui extraurà l'estany, el liti, el coltan i les terres rares de les zones de sacrifici de la mina planetària del capitalisme digital?

En qualsevol cas, avui, igual que als anys setanta, som tècnicament a prop

però políticament molt lluny de poder abolir el treball assalariat i l'explotació laboral. No obstant, més enllà de temptacions luddites, Mark Fisher assenyalava el posttreball com una peça clau del desig postcapitalista, posant de manifest la inutilitat de la major part de la feina remunerada (*bullshit jobs*, feines absurdes) i obrint la porta a la renda bàsica universal. Qui ha de gestionar la riquesa? El mercat, l'estat o les comunitats que la generen?

PODEM SUBVERTIR EL MECANISME?

Els condicionants socials i materials (recursos, energia, infraestructures) són els que determinen els canvis tecnològics, i no a l'inrevés, que és el que sosté el solucionisme tecnològic. Si la tecnologia és una manifestació dels canvis socials, no pot convertir-se també en un camp de batalla per combatre el procés d'expropiació del pensament? Podríem convertir la IA en una eina per potenciar les capacitats humanes i construir una societat més justa? Ètica *hacker*, el programari lliure, el codi obert, les llicències Creative Commons, el maquinari públic i comunitari o els moviments de justícia algorítmica apunten vies possibles.

Es tracta de vindicar el coneixement com a intel·lecte general, com a bé comú i

**CALDRÀ APRENDRE I
AFINAR TÀCTICAMENT LA
INTEL·LIGÈNCIA HUMANA
SITUADA I, EN TOT CAS,
UTILITZAR LA IA SENSE
QUE LA IA ENS UTILITZI
A NOSALTRES**

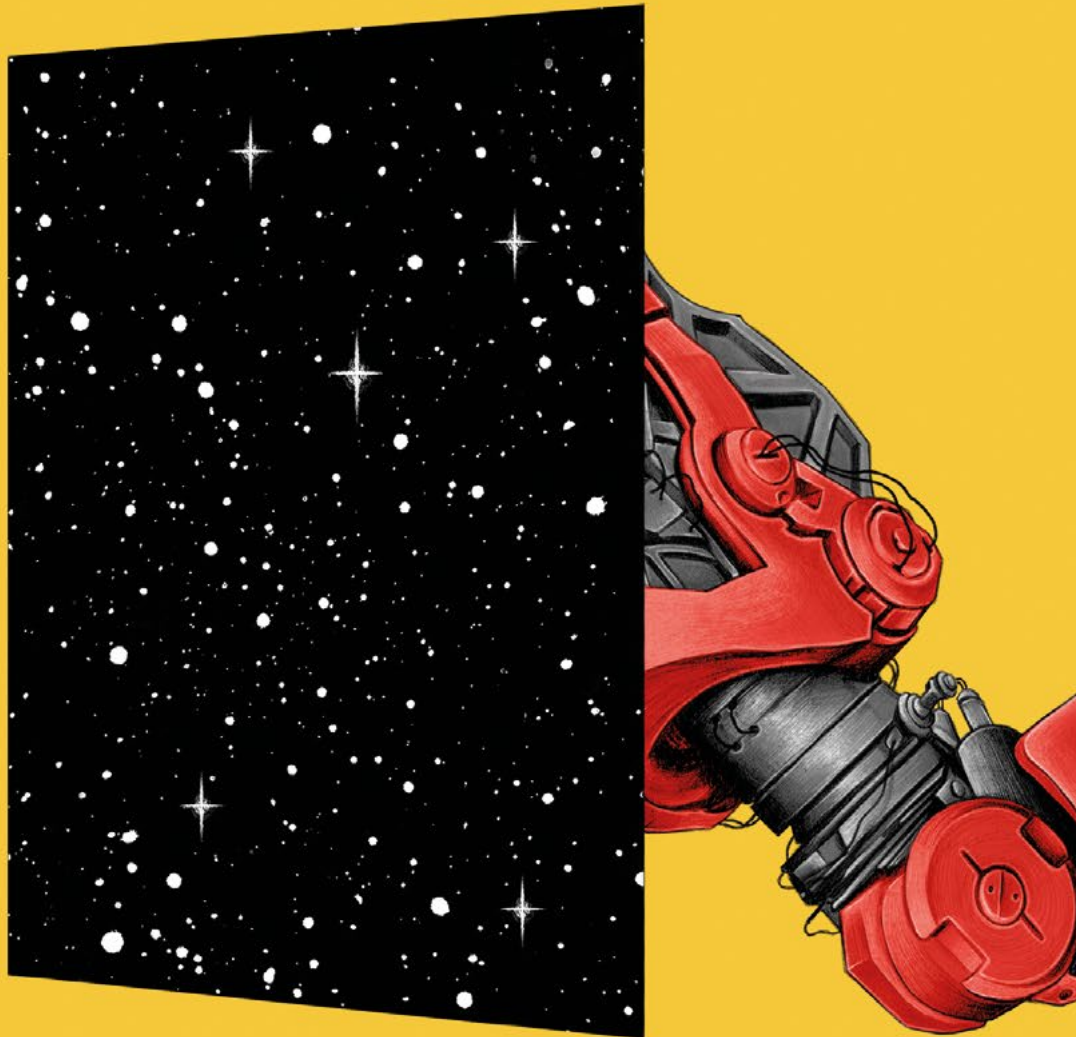

71 IMATGE ELABORADA AMB CHATGPT, EXPROPIADA DE L'INTELECTE GENERAL DEL TREBALL ACUMULAT DURANT ANYS PER LES IL·LUSTRADORES DE TOT EL MÓN.

no com a propietat privada; el codi com una eina de transformació social distribuïda i no com a mercaderia; el rebuig a les patents i el combat contra els oligopolis de les plataformes. Les aplicacions d'IA haurien de ser de codi obert, amb accés a les dades d'entrenament i verificabilitat dels resultats, respectuoses amb l'entorn i amb la intimitat de les usuàries i atentes a la reproducció de biaixos discriminatoris. Podríem entrenar una IA en patrons cooperatius i algoritmes pont que contribuís a l'autodeterminació i a la sobirania digital? Podríem entrenar una màquina per fer la revolució?

De moment, les inversions requerides ho fan difícil i quimèric: rere la IA hi ha el poder i la necessitat de combatre'l. L'automatització exigeix llargues cadenes d'explotació (mineria, *crowdsourcing*) i també un elevat consum d'aigua i energia. Les màquines no són mers artefactes tècnics; configuren xarxes de relacions en assemblatge que produeixen noves formes socials. Cal preguntar-se quins fluxos activen, quins fluxos bloquegen, qui els controla i qui se'n beneficia. Com a usuàries rases, davant la inevitabilitat, el repte és alfabetitzar-nos. Caldrà aprendre i afinar tàcticament la intel·ligència humana situada i, en tot cas, utilitzar la IA sense que la IA ens utilitzi a nosaltres.

LES APLICACIONS D'IA HAURIEN DE SER DE CODI OBERT, AMB ACCÉS A LES DADES D'ENTRENAMENT, RESPECTUOSES AMB L'ENTORN I LA INTIMITAT DE LES USUÀRIES

Un suplement editat per:

Directa

C. Riera d'Escuder, 38.
Nau 1, planta 1
08028 Barcelona
directa@directa.cat
www.directa.cat
93 527 09 82
661 493 117

BitLab

Carrer de Parellada, 4,
local 1, Sant Andreu,
08030 Barcelona
info@bitlab.cat
www.bitlab.cat
685 40 55 93

COORDINACIÓ GENERAL:
MIRIAM BLÁZQUEZ
COORDINACIÓ DE CONTINGUTS:
CARLA BENITO

DISSENY I MAQUETACIÓ:
PAULA ZAPATA
FOTOGRAFIA:
VÍCTOR SERRI
EDICIÓ:
ELOI LATORRE

CORRECCIÓ:
MIQUEL SORRIBAS
PORTADA:
GUILLEM BOSCH